

S Jiřím Grygarem nejen o jeho slovenských stopách

Významný český badatel, astronom a neúnavný popularizátor vědy Dr. Jiří Grygar je velmi populární nejen v České republice, ale také na Slovensku. A nejen proto, že v časopise Kozmos dlouhodobě prezentuje unikátní, obsáhlý a precizně zpracovaný souhrn astronomických informací – famózní „Žeň objevů“. Mnoho slovenských diváků si jej připomene i ze seriálu košického studia Slovenské televize „Vesmírné laboratórium“. Dokonce i populární televizní pořad „Okna vesmíru dokořán“ se natáčel právě na Slovensku v Mlynské dolině.

Vážený pane doktore, snad každý ctitel astronomie si vás pamatuje z televizního seriálu Okna vesmíru dokořán. Jak vlastně tento pořad vznikl a proč se natáčel na Slovensku? „Už od druhé poloviny šedesátých let minulého století jsem jezdil před Vánoci do Bratislavy do tamního Parku kultury a oddychu na přednášky, které přivábily množství posluchačů a trvaly s diskusemi obvykle až 5 hodin. V roce 1980 za mnou po takové přednášce přišel dramaturg redakce vědy a techniky Slovenské televize RNDr. Jaroslav Čorba s tím, že by se nové objevy, o kterých pravidelně informuji, mohly prezentovat v televizi, zda bych to chtěl zkusit. Odpověděl jsem, že bych to uvítal, ale že neumím psát televizní scénáře. Řekl, že to nevádí, že bych fungoval jako průvodce, na scénáře mají v Praze novináře Dr. Vladimíra Železného. Toho jsem dobře znal, protože jsem psal do Technického magazínu, kde byl v redakci a znamenitě popularizoval vědu. Navíc jsem v tom magazínu měl na jeho popud seriál osmi článků se společným názvem Okna vesmíru dokořán. Plácli jsme si, že napíšu tzv. pilot, Železný z toho udělá pilot scénář, ten se odvysílá a podle

odezvy to buď bude, nebo nebude schváleno jako seriál. Šlo to jako na drátkách, pilot jsme natočili, rada to schválila. Od podzimu 1981 jsme začali v Bratislavě ve studiu v Mlynské dolině točit.“

Pracoval jste tehdy v Praze. Jak jste cestoval do Bratislavy? Dalo se to vůbec skloubit s vaší náročnou vědeckou prací?

„Pracoval jsem v Řeži, takže vždy v pátek večer jsem odjel z Prahy spacím vozem do Bratislavy, v sobotu jsme natočili jeden díl, v neděli druhý a v noci na pondělí jsem jel spacím vozem do Prahy. A ráno do práce. Jezdil jsem tam jeden víkend měsíčně. Premiéra na obrazovkách se odehrála koncem října 1981 a od té doby jsme pokračovali až do roku 1984. V roce 1985 jsem měl úraz na kole, takže jsme pokračovali až od roku 1986 do roku 1991. Po rozpadu Československa jsem se stal předsedou Rady České televize, takže jsem nemohl v televizi vystupovat. Při repríze pořadu, po skončení mé funkce, se seriál reprízoval, a protože tam byla ta pětiletá pauza, tak jsme se slovenským štábem, ale už v Česku, natočili v terénu ještě další dva díly, věnované objevům od roku 1992 do roku 1997.“

Účinkoval jste také v seriálu košického televizního studia „Vesmírné laboratórium“ (scénář: Dr. František Franko, režie: Dr. Jaroslav Kerner). Jak se vlastně vaše kontakty se slovenskými kolegy rozvíjely?

„Na Slovensku jsem byl poprvé na třídním výletě v Tatrách už v roce 1951 a domluvil jsem přitom exkurzi na observatoř na Skalnatém Plese, kde byl tehdy v provozu největší československý dalekohled. Pak jsem si tam jako vysokoškolák vyjednal praxi a strávil jsem měsíc v nádherných horách, a hlavně u dalekohledů tehdy ještě v černočerné tmě. Jakmile jsem skončil vysokou školu, měli

jsme řadu celostátních setkání a znali jsme se navzájem, jezdili jsme pozorovat meteorické roje na Bezovec do Považského Inovce, kde je v létě nejlepší astronomické počasí. Takže pořad se vlastně považuji v jistém smyslu za Českoslováka.“

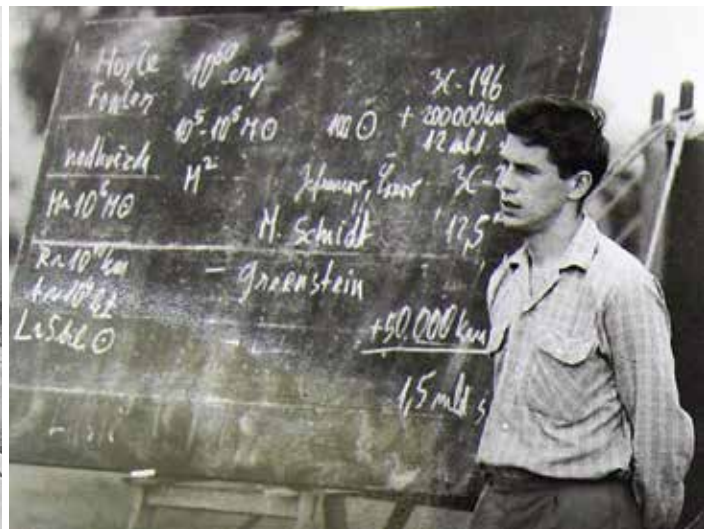
Vy jste však vystřídal několik zemí, a to už ve vašem raném dětství, kdy jste několikrát s rodiči měnili bydliště, že?

„Narodil jsem se v tehdejší Velkoněmecké říši asi 150 m od hranice s Československem. Můj otec byl od roku 1932 přednostou zahraničního celního úřadu ČSR, což byl pozůstatek po monarchii, kdy se podél společné hranice mezi Německem a monarchií zřizovaly společné celnice pro zboží, které putovalo mezi oběma zeměmi. Německý a rakouský celník odbavovali vagony společně, což urychlovalo přeshraniční dopravu. Podél hranice byla řada těchto celnic střídavě na německé a rakouské straně. Po vzniku ČSR připadly ty rakouské půlky celnic nám, a jinak to pokračovalo stejně. Táta uměl dobře německy, takže ho jeho šéfové pověřili vést čs. celnici, což zpočátku fungovalo hladce. Jenže za čtyři roky už v Německu řádil Hitler a místní Němci se začali chovat k tátovi agresivně (byli jsme jediná česká rodina v té vsi ve služebním bytě na celnici), takže táta musel v květnu 1937 celnici zapečtit a my jsme se odstěhovali zpět do republiky, konkrétně do Opavy, kde táta opět nastoupil do celního úřadu. Sám si tedy pochopitelně na své rodiště pamatovat nemohu, nepamatují si ani pobyt v Opavě, protože v září 1938 přišel Mnichov, Opava spadla do Německa a stěhovali jsme se nuceně podruhé, do Ostravy. Být ve věku dvou a půl let dvojnásobným uprchlíkem se asi přihodilo málokomu.“

Lidé vás uznávají jako vynikajícího vědce, který se ke své pozici dopracoval mnohale-

J. Grygar na Lomnickém štítě, expedice GELOMEX 1958. Archiv M. Šulc

Expedice Úpice, přednáška J. Grygara, 1963. Archiv J. Grygara

tým náročným studiem, ale vy jste bádál již jako malé dítě. Mohl byste nám přiblížit, jak jste se naučil již v časném dětství sám číst?

„V Brně jsem měl přísný režim. Když jsem byl celý týden hodný, táta mi v neděli odpoledne přečetl přílohu Nedělní lidové noviny dětem. Když jsem hodný nebyl, tak jsem měl utrum. To mne pochopitelně švalo, a tak jsem se snažil naučit se číst sám. Jenže maminka byla učitelkou češtiny a tehdy se tvrdilo, že se děti nemají před školou učit číst a psát, že by pak ve škole zlobily. Přesto jsem se naučil číst sám, protože rodiče mne poučili, že kdybych se náhodou ztratil, mohl bych nálezci sdělit, kde bydlim. V Brně je na každé tabulce napsané nejen číslo domu, ale také celý název ulice nebo náměstí. Takže odtud jsem pochopil systém a učil jsem se písmena tak, že když jsme v neděli odpoledne šli na procházku, ptal jsem se rodičů, po které ulici zrovna jdeme, což mi řekli. Tak jsem se asi během měsíce naučil celou abecedu, velká a malá písmena i diakritiku a už jsem mohl celý týden zlobit.“

Jako výrazně zvidavé dítě jste občas dokázal své rodiče pořádně překvapit. Jak reagovali třeba na to, když jste svou hrou na kastroly napodoboval znělku Hlasu Londýna?

„Když mi bylo pět, hrál jsem si v kuchyni pod stolem. Vytáhl jsem z kredence hrnec, obrátil ho naruby, a vařečkou jsem rytmicky mlátil do dna hrnce a povídal: 'pam-pam-pam – pam: Volá Londýn, posloucháte večerní vysílání britského rozhlasu v české řeči.' (Když rodiče večer poslouchali Londýn, nechali pootevřené dveře do dětského pokoje a já jsem měl hodně tenké uši). Maminka, která vařila oběd, se zděsila, a povídá: „Tohle za žádnou cenu nesmíš nikde říkat“. Načež jsem hrdě odušil: „Já vím, přečetl jsem si to na cedulce u rádia, že poslech zahraničního rozhlasu se trestá kázníci nebo i smrtí“. Tím pádem mi rodiče dovolili, abych s nimi poslouchal Londýn, což byla moje silná škola ve vlastenectví. Poslouchal jsem občas Jana Masaryka a hlavně sira Bruce Lockharta, který své komentáře končil okřídlenou větou: 'Dobrou noc a pevnou naději'. S tátou jsme od roku 1942 měli na zdi v ložnici velkou mapu Evropy a tam jsme zapíchnávali špendlíky a šňůrky podle toho, kudy vedla fronta. Od roku 1943 bylo zřejmé, že to Němci prohrají. Takže jsem se věnoval hlavně pohybům na frontách a radoval jsem se, když začaly spojenecké nálety na Německo. V roce 1944 už přelétávaly spojenecké bombardéry z Itálie přes Brno směrem do Pruska a jako ochranu před radary vysypávaly staniolové lístky, které jsme pak s nadšením sbírali. Byl to geniální nápad amerického astronoma

Freda Whipplea, jenž byl světovou extratřídou ve studiu komet.“

Vaše dětství tedy nebylo jednoduché. Odvíjí se vaše zaujetí astronomií již od tohoto období?

„V podstatě ano. Rodiče brzy zjistili, že mne dětské knížky nebaví a začali mi kupovat knihy o letectví, lidském těle, dnes bych řekl, že to byly knihy popularizující vědu a techniku. Klíčové byly Vánoce 1944, kdy jsem našel pod stromečkem knihu Josefa Pospíšila Vesmír novými očima. Pojednává o geologii i o astronomii a do Nového roku jsem ji uměl nazpaměť. Rodičům jsem sdělil, že budu hvězdářem. Nebrali to vážně, protože počítali s tím, že po další knižce změním názor. Nestalo se tak. Byl jsem pevně rozhodnut a začal jsem se na to připravovat. Především jsem zjistil, že vychází časopis Říše hvězd a ten jsem si chodil kupovat do jedné trafiky v centru Brna. Pak jsem prosil rodiče, aby mi kupovali popularizační astronomické knihy, které vycházely jak za války, tak také po ní. Po válce jsme se stěhovali zpět do Opavy, kde táta obnovoval československý celní úřad a ve 4. třídě obecné školy jsem potkal spolužáka, který bydlel blízko nás, a chodili jsme spolu ze školy. Téměř ihned jsme zjistili, že oba chceme být hvězdáři, takže na místě, kde jsme se cestou ze školy loučili, jsme každý den vystáli důlek a řešili důležité astronomické otázky.

Také jsme objevili, že v Opavě působí astronomický kroužek pro dospělé, kam jsme ve svých 11 letech začali chodit, a dozvídali se tak spoustu zajímavých novinek, jak se ta astronomie vlastně dělá.“

V roce 1949 jste se přestěhovali opět do Brna, kde vzniklo vaše dlouholeté přátelství s Lubošem Kohoutkem. Zprostředkovaly toto seznámení právě hvězdy?

„V Brně jsem navštěvoval tzv. Jednotnou střední školu a měli jsme báječného kantora na chemii a biologii Hynka Kohoutka. Ten mne jednou oslovil, že si všiml, že se zajímám o astronomii, což byl také zájem jeho syna Luboše, který byl o rok starší a chodil do stejné školy. Jméno Luboše Kohoutka jsem znal z časopisu Říše hvězd, kde publikoval pravidelně svá pozorování relativních čísel slunečních skvrn, takže jsem se s Lubošem ihned sešel a od té doby jsme to táhli spolu i po přechodu na gymnázium, resp. jedenáctiletku.

V Brně jste se také stal průvodcem v rámci výstavy „Vývoj vesmíru, Země a člověka“. Jaká to byla zkušenost – předávat své znalosti ostatním?

„Jednalo se tehdy o zajímavou mimoškolní aktivitu. Když byla v roce 1953 v Brně na čtvrt roku instalována výstava Vývoj vesmíru, Země a člověka, organizátoři výstavy hledali inzerátem průvodce – středoškolačky pro ta tři hlavní témata. Udělali jsme s Lubošem úspěšně zkoušku a pak jsme provázeli návštěvníky, a to byla velmi cenná škola. Od roku 1953 jsme začali s Lubošem Kohoutkem pozorovat meteorické roje, nejprve z ploché střechy jejich činžáku a později ze staveniště hvězdárny na Kraví hoře. Věděli jsme o katedře astronomie na přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity, kterou tehdy vedl doc. Luboš Perek, a navštívili jsme ho s prosbou, že bychom potřebovali svá pozorování zpracovat na elektromechanické kalkulace Rheinmetall; on nám vyhověl a půjčil klíče od katedry, abychom tam mohli po večerech pracovat. Výsledky svých pozorování jsme pak otištěvali ve Zprávách Brněnské lidové hvězdárny, kde jsme působili jako demonstrátoři při večerních pozorováních.“

Na Masarykově univerzitě jste následně opravdu studoval. Přesto jste později přešel do Prahy na Univerzitu Karlovu. Co vás k tomu přimělo?

„Studium začalo obecným kursem fyziky a jednotlivé specializace začínaly v 6. semestru. Přesto jsem si už v 1. ročníku zapsal nepovinné přednášky z astronomie, podobně jako to udělal Luboš rok přede mnou. Přednášky nabízeli doc. Perek a dr. Bedřich Onderlička. Při studiu fyziky na fakultě jsem měl velkou kliku, že jsme byli první

Tisková konference o J. Keplerovi. Foto: S. Kyselová, AV ČR

ročník, který měl specializaci pro vědeckou práci, nikoliv jen pro pedagogy s aprobací na gymnáziích. Navíc jsem ten základní kurs fyziky slyšel v premiéře Dr. Martina Černohorského, tehdy asistenta fyziky, ale geniálního pedagoga a člověka s vysokou morální integritou. Byl bych v Brně rád zůstal, ale protože doc. Perek přestoupil do Astronomického ústavu ČSAV, brněnská katedra astronomie ztratila akreditaci, a astronomie se dala studovat pouze na Matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze. Proto v roce 1956 přestoupil Luboš Kohoutek do Prahy a já jsem ho za rok následoval.“

Na Matematicko-fyzikální fakultě UK v Praze jste následně i promoval. Jaké astronomické téma jste si pro svou diplomovou práci vybral a kdo vás k tomu nejvíce inspiroval?

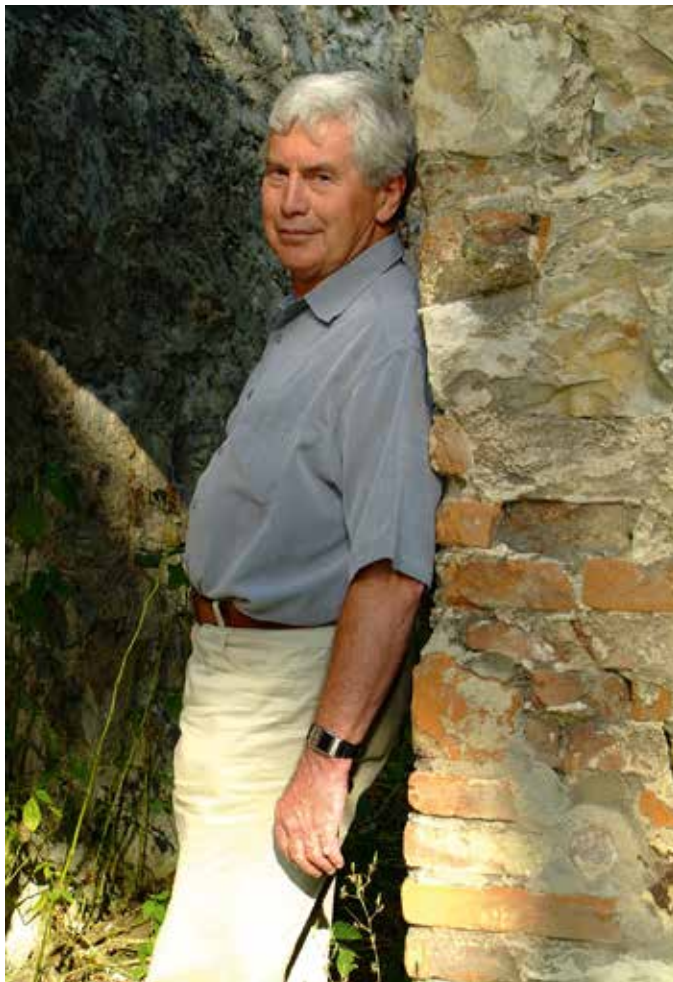
„Mně vlastně inspirovala četba knih a vědeckých časopisů a už i vlastní pozorování, která jsme jako vysokoškoláci publikovali s Lubošem Kohoutkem. Navíc třetím do mariáše v Praze byl Zdeněk Sekanina, stejně starý jako já a už velmi aktivní badatel v oboru výzkumu komet. V Praze mi nejvíce imponoval odborný asistent Dr. Pavel Mayer, jen o pár let starší než my, ale opravdu velmi vzdělaný astronom v teorii i ve stavbě přístrojů. Mým školitelem při diplomové práci byl prof. Vladimír Vanýsek, který se stal šéfem v Brně, ale bydlel v Praze, kdežto já na tom byl opačně, bydlel jsem v Brně a studoval v Praze. Moje diplomka nesla název Fotografická fotometrie difuzních objektů. Šlo o fotometrii chvostu komety Arend-Roland a fotometrii reflexní mlhoviny NGC 7023, kde jsem použil Sabatierova jevu k tomu, abych zobrazil izofoty a popsal tak rozložení jasnosti v obou difuzních objektech.“

Vaše přátelství s Lubošem Kohoutkem bylo korunováno jedním velmi zajímavým dárkem.

„Byl to skutečně dárek dárců – planetka 3336, objevená 26. října 1971 a pojmenovaná Grygar. Planetku, kterou objevil v roce 1971 můj celoživotní kamarád Luboš, mi věnoval k šedesátinám. Je to planetka vnitřní části hlavního pásu planetek, obíhá v průměrné vzdálenosti 348 mil. km, pohybuje se téměř v rovině ekliptiky, ale v přísluní se přiblíží ke Slunci na 283 mil. km a v odsluní se vzdálí na 413 mil. km. Má průměr menší než 7 km a její hmotnost není známa.“

Pro Kozmos pravidelně připravujete Žeň objevů. To je nejen velmi záslužná, ale zřejmě i perná práce...

„Žeň objevů jsem až do zániku Říše hvězd psal do tohoto renomovaného časopisu, tedy celých 30 let. Kozmos mi nabídl možnost pokračovat, a to byla velmi laskavá nabídka, protože příloha se žní se stále více natahuje.

Jiří Grygar pětadesátiletý. Foto: M. Moučka

Každý rok je to v přepočtu knížka o cca 250 stranách. Se Slovenskem však mám dobré vztahy i v jiných sférách než v té ryze 'mediální'. Slovenské hvězdáře znám totiž stejně dobře jako české, takže tam často jezdím přednášet, nejvíc stále do Bratislavy, ale také do Trenčína, Partizánského, Žiaru nad Hronom, Prešova, Košic, Rožňavy, Rimavské Soboty, Hlohovce, Hurbanova... Mám i řadu společných vědeckých prací se slovenskými astronomy zejména v oboru výzkumu kataklyzmatických proměnných hvězd.“

Hovořil jste o projektu Ebicykl a přátelství se slovenskými hvězdáři. Jezdíte snad na slovenské observatoře na kole?

„Ano! Ebicykl je zkratka Expedice na bicyklech, protože astronomové musejí pořádat často expedice do vzdálených míst, kde se dá podle předpovědi pozorovat nějaký vzácný úkaz. Od roku 1984 pořádají astronomové – cyklisté prázdninové týdenní spanilé jízdy od hvězdárny ke hvězdárně po celém Československu. Jeden rok jedeme Čechy, druhý rok Moravu a Slezsko a třetí rok Slovensko. Je to takové trojpolní hospodářství, aby se jednotlivé země mohly z těch nájezdů mezitím vzpamatovat. Nápad pořádat tyto jízdy není přímo můj. Napsal jsem někdy v r. 1983 fejeton do Technického magazínu o obtížích cyklisty se sháněním bicyklů a náhradních dílů. Přestože jsem to psal pod šifrou, jeden gymnazista z Nymburka správně odhadl, že to psal astronom a k tomu cyklista. Fejeton

ho potěšil a navrhl mi, abychom po jeho matuře projeli české hvězdárny na kole. Nápad se mi zalíbil, ale přišlo mi škoda, že bychom jeli jenom dva. Takže jsem obeslal známé astronomy – cyklisty a naplánoval jsem trasu z hvězdárny v Karlových Varech až do hvězdárny ve Veselí nad Moravou. V létě 1984 se nás sjelo ve Varech asi 20. Během cesty to sice asi dva vzdali, nicméně ti úspěšní účastníci chtěli pokračovat. Takže další rok jsme jeli z Veselí do Prešova. A pak už se to nedalo zastavit.“

Skutečně si Ebicykl vytýčil cíl dojet až na Měsíc?

„Zní to poněkud fantasticky, že? Pokusím se tedy o vysvětlení. Známé délku etap, tu vynásobíme počtem cyklistů a pak to sečteme za každý ročník. Nejprve jsme dojeli do přízemí, pak do střední vzdálenosti a nakonec do odzemí Měsíce. Načez jsme se rozhodli, že pojedeme z odzemí zpět na Zem. To jsme už před třemi lety splnili. Nyní máme nový cíl, protože jméno Ebicykl dostala díky astronomům z jihočeské Kletě planetka č. 7791. Jelikož je trochu z ruky, tak to jedeme v měřítku 1 : 1 000. Kromě domácích Ebicyklů jsme v r. 2011 uspořádali Tahicykl po stopách astronoma M. R. Štefánika ve Francouzské Polynézii. Trval tři týdny a na Tahiti a přílehlých ostrovech najezdil každý z 16

účastníků minimálně 400 km. Stopy po Štefánikovi jsme našli, zejména místo, kde si postavil v roce 1910 hvězdárnu na Mt. Faiere nad zátokou. Hvězdárna přežila až do roku 1945, kdy ji zapálil blesk. Místní veřejnost o Štefánikovi ví, jeho památka je tam docela živá. Jako bonus jsme na Tahiti zažili vlnu tsunami po zemětřesení v Japonsku 11. 3. 2011. Vlna došla až na jižní polokouli, ale k našemu úžasu ji zcela zastavily korálové útesy asi 1,5 km od pobřeží, takže žádné škody nebyly.“

Obdržel jste mnohá vyznamenání a ocenění. Za všechny jmenujme např. Medaili Učené společnosti České republiky za „přínos české i mezinárodní astronomii a obecné vědě a jejímu šíření“. Co pro vás tato cena znamená?

„To víte, člověka to dojme. Navíc současně se mnou obdržel stejnou medaili prof. Martin Hilský, kterého si velmi cením.“

A co další medaile? Mám na mysli ocenění za mimořádné zásluhy o rozvoj astronomie – Nušlovu cenu, tedy nejvyšší ocenění, které uděluje Česká astronomická společnost nesoucí jméno prvního ředitele hvězdárny v Ondřejově a dlouholetého předsedy ČAS Františka Nušla. Byl jste překvapen?

„To tedy ano! Nikdy mne nenapadlo, že bych toto ocenění mohl získat. Velmi si ho považuji.“

Jaké knihy a kolik odborných prací jste již publikoval?

„Knihy jsem nepočítal, ale asi jich bude něco přes dvacet. V recenzovaných časopisech

mám 122 prací, které získaly 1280 citací. Když se přidají i nerecenzované časopisy, tak těch prací mám 212 a 1 415 citací.“

Je o vás známo, že se celou svou bytostí angažujete ve spolupráci se spolkem skeptiků Sisyfos. Jak vnímáte udílení Bludných balvanů?

„Ano, a musím prozradit, že to celé způsobila novinářka Věra Nosková, kterou jsem znal už během totality, protože jsme se dost často vidávali na výstavách v neoficiální Galerii H bratří Hůlových v Kostelci nad Černými lesy. Paní Nosková po převratu pracovala v časopise, kde ji šéfové nutili, aby psala oslavné články o astrologii, homeopatii atd., což jí bylo proti srsti. Tak mne začala přesvědčovat, že s tím máme my fyzikové něco udělat. Sami jsme viděli, že i do seriózních novin se montují tihle jurodivci. Nakonec jsem se domluvil s řadou dalších lidí a velkou pomoc nám poskytl můj někdejší šéf na stážích v Utrechtu prof. Cornelis 'Kees' de Jager, předseda evaluačního týmu pro hodnocení kvality Astronomického ústavu AV ČR. Od něho jsem se dozvěděl, že právě on je předsedou evropské Rady skeptických organizací a nabídl nám, že když ustavíme český výbor, přijmou nás, protože kupodivu i v zemích, které totalitu nezažily, mají podobné potíže s 'okolonaučnými prochodimci'. Požádal jsem proto předsedu Akademie prof. Zahradníka, zda bychom se mohli scházet v budově Akademie věd a získali jsme jeho záštitu. Od roku 1994 funguje Český klub skeptiků Sisyfos, který pořádá ve školním roce každý měsíc veřejnou přednášku pod souhrnným titulem Věda kontra iracionalita. Kromě toho jednou ročně pořádáme výjezdní zasedání po celé republice. Čas od času vydáváme sborníky nejzajímavějších veřejných přednášek, testujeme zájemce, kteří se chlubí vědou nevysvětlitelnými nadpřirozenými schopnostmi, a od roku 1999 udělujeme Bludné balvany Sisyfa ve dvou kategoriích – jednotlivců a družstev, a ve třech stupních (zlatý, stříbrný, bronzový). Ve statutu se píše, že musí jít o mimořádné výkony v oboru

matení české veřejnosti a rozvoji blátivého způsobu myšlení. Statut také přikazuje, že pokud některý z našich laureátů obdrží posléze Nobelovu cenu, musí balvan vrátit a my budeme tvrdit, že jsme mu ho nikdy nedali. Zatím se to nestalo. V současnosti je předsedkyní Evropské rady skeptických organizací členka Sisyfa Claire Klinkenberg.“

Na Slovensku pracoval také významný český astronom Dr. Antonín Bečvář, který nechal zbudovat hvězdárnu na Skalnatém plese a byl jejím prvním ředitelem. Jak vnímáte jeho osobnost?

„Bohužel jsem Dr. Bečváře nikdy nepotkal. Během II. světové války vybudoval na Skalnatém plese solidní hvězdárnu, čímž se o slovenskou astronomii zasloužil vrchovatě. Po válce ho však ředitelka propustila a on se vrátil do Brandýsa nad Labem, kde v podkrovním ateliéru nakreslil tři světově proslulé vědecké atlasy Atlas Borealis, Atlas Australis, Atlas Eclipticalis a pro amatéry ještě Atlas Coeli Skalnaté Pleso. Tyto atlasy jsem viděl na všech světových hvězdárnách, které jsem měl možnost navštívit.“

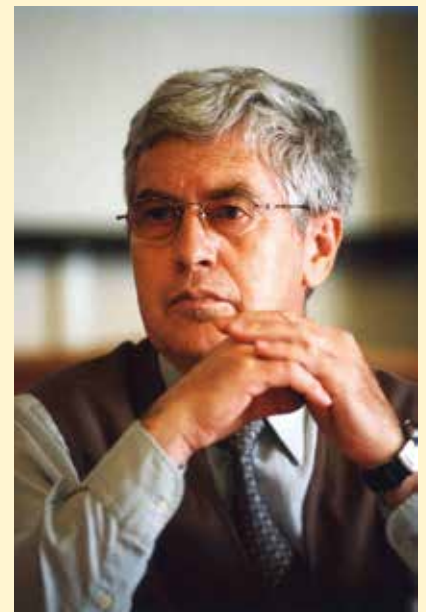
Jak byste posoudil astronomické a astrofyzikální bádání na Slovensku? Navštívil jste např. observatoře na Lomnickém štítě či na Skalnatém plese?

„Ano, na obou observatořích jsem byl docela často, někdy i každý rok. Na Lomnickém štítu jsem pozoroval v mrazu minus 20 °C maximum meteorického roje Geminid a kromě Skalnatého plesa se teď dá pozorovat i ve Staré Lesné. Slovensko má tradičně silný výzkum komet a meteorických rojů, dále právě ty kataklyzmatické proměnné hvězdy, ale i výzkum Slunce. Má ovšem smůlu, že tamní věda je v porovnání s Českem silně podfinancována.“

Dovolím si náš rozhovor zakončit vašim citátem:

„Od počátku existence naší Země se jevy na naší obloze ani jednou neopakovaly, takže jde o vskutku o nevyčerpatelné divadlo.“

Jana Žďárská, Fyzikální ústav AV ČR, Praha

RNDr. Jiří Grygar, CSc. se narodil v Pruském Jindřichově v r. 1936. V letech 1954 – 1957 studoval fyziku na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně a v letech 1957 – 1959 specializaci astronomie na MFF UK v Praze. V té době publikoval práce z oboru meteorické a kometární astronomie. Po ukončení vědecké aspirantury v Astronomickém ústavu ČSAV v Ondřejově (1963) pracoval ve stelařním oddělení ústavu, kde zkoumal zákrytové dvojhvězdy a kataklyzmické hvězdy (novy). V r. 1967 se stal vedoucím nově otevřeného 2-m reflektoru (Zeiss, Jena). Koncem r. 1980 přestoupil do oddělení nízkých teplot Fyzikálního ústavu ČSAV v Řeži, kde se zabýval dálkovým průzkumem Země a možnostmi měření magnetického pole neutronových hvězd – pulsarů. V r. 1991 začal pracovat v odd. vysokých energií Fyzikálního ústavu AV ČR v Praze. Byl odpovědným řešitelem dvou prvních grantů, jež umožnily odborníkům z Fyzikálního ústavu v Praze, Společné laboratoře optiky na Palackého univerzitě v Olomouci a také pracovníkům Ústavu jaderné a částicové fyziky MFF UK zapojit se do realizace projektu obří Observatoře Pierra Augera v argentinské pampě. Od r. 2008 jde o dosud největší observatoř pro studium ultravysokých energií kosmického záření na světě. V letech 1991 – 1993 byl předsedou vědecké rady Grantové agentury Akademie věd ČR. V letech 1992 – 1997 zastával funkci předsedy Rady České televize. V r. 1994 se stal zakládajícím členem Učené společnosti ČR, v letech 2004 – 2008 byl jejím předsedou. V r. 1996 získal Cenu Kalinga, kterou každoročně uděluje organizace UNESCO za popularizaci vědy. V letech 1967 a 2006 byl předsedou redakční rady kongresových novin při XIII. a XXVI. valném shromáždění Mezinárodní astronomické unie v Praze. V letech 1975 – 2007 byl školitelem 11 českých a slovenských astronomů a fyziků. Foto: Archiv AV ČR

Jiří Grygar s Martinem Hilským na XVIII. valném shromáždění Učené společnosti ČR (2012). Foto: S. Kyselová, AV ČR